

„A mondhatatlan kimondásának küszöbén”, avagy „csodálatos szószaporítás”

BESZÉLGETÉS A ZSOLTÁROKRÓL
LACKFI JÁNOSSEL ÉS VÖRÖS ISTVÁNNAL

A Tiszatáj zsolttáros tematikájú blokkjából nem hiányozhat Lackfi János és Vörös István neve, hiszen mindkét szerző jelentős számú zsolttárat, zsolttáros tematikájú verset publikált az elmúlt évek során. Vörös Istvánnak a különböző folyóiratokban publikált zsolttárai mellett az eredeti Zsolttárok könyvével megegyező számú zsolttárt számláló kötete is megjelent (*Százötven zsolttár*), míg Lackfi Jánosnak korábban *Hej, Sionról fúj a szél...* címmel látott napvilágot népdalzsolttárokot tartalmazó kötete. Ezen kívül még Lackfi *Van tüzed?* és *#jóéjtpuszi és #jóéjtpuszi 2* című kötetében is olvashatunk zsolttárokat, mint ahogyan találkozhatunk majd a költő ilyen jellegű szövegeivel a közeljövőben megjelenő további két zsolttárkötetében is. A szerzőkkel a zsolttárokhoz való viszonyukról, a zsolttárrás közben felmerülő kérdéseikről és tapasztalataikról Káldy Sára készített e-mail-interjút.

Mást gondolnak a zsolttárokról most, mint amikor elkezdtek zsolttárfeldolgozásokat írni? Ha igen, mi változott?

VÖRÖS ISTVÁN: Szándékosan nem foglalkoztam a zsolttárok elméletével, zsolttártudománnyal, nem olvastam a rengeteg kitűnő zsolttárelemzést, mert közvetlenül az alapszöveggel akartam viszonyt létesíteni. Inkább a versről való felfogásom, képem változott meg. Vagyis írás közben megengedhettem magamnak, hogy kicsit más poétikát alkalmazzak, és néha más etikát is, mint ami ma megszokott. Később úgy alakult, hogy módomból nyílt szakember segítségével néhány zsolttárt le is fordítani. Ott megint más poétikai és nyelvi kérdések izgattak.

LACKFI JÁNOS: Mindig vonzott a zsolttárok világa, több okból is. Egyrészt gyakorló katolikusként ezeken az imádságokon lelkileg sokat edződtem, tanításokat is hallgattam róluk. Teológiát nem végeztem, úgyhogy a tudásom töredékes. De nagyon megkapó belelátni akár már csak a keletkezéstörténetbe is. Izgalmas például, hogy Dávid király, aki megszervezte az Úr sátorában a folyamatos, huszonnégy órás zenés dicsőítést több száz főállású muzsikussal, templomi szolgálóval, ugyanakkor írnokokat is alkalmazott. Ezek azt a feladatot kapták, hogy amint valaki az ismertebb, tehetségesebb „szentemberek” közül megérkezik, és fennhangon ihletett, improvizatív „új éneket” ad elő az Istennek, azt lejegyezzék. No, ezekből állt össze a Zsolttárok könyve, egy olyan magasfokú (egyszerre hagyományos és újításra nyitott) szöveg- és áhítatkultúrából, amely ma is igen jótékony hatással lenne a világra. Másfelől költőként már régóta vonzott a pszalmódizáló nyelvezet, körülbelül tizenöt éve terveztem, hogy valamilyen módon beszállok a magyar líra többszáz éves zsolttárparafrázáló vonulataiba. Azzal volt csak gondom, hogy szerettem volna a magam módján nyúlni ehhez

a történehez. Mind az elmélyülten kultúrtörténeti, mind az Istent szakállánál fogva cibáló, önérzetes költő-magatartás csak részben vonzott. Utassy vagy Baka István, Rónay, Vasadi vagy Pilinszky zsoldár-újrarendezéseit nagyon szerettem, de sajátabb hangra vágytam. A kulcs talán akkor lett meg, amikor rájöttem, a zsoldárok a „csodálatos kenyérszaporítás” mintájára afféle „csodálatos szőszaporítás” termékei, vagyis olyan természetfeletti forrású, mennyiségi gyarapításról van szó, amely mindeközben minőségét sem veszti el. A mennyiség átcsap minőségbe, ahogy a derék kommunisták fogalmaztak. De tényleg, a zsoldáros, ha valamit kétszer mond, kétszer mond, többször megfogalmaz, ajkára vévén újra és újra ugyanazon szavakat, mondván, mi mondanodó, s nem hallgatván el, mi elhallgatni nem való... Nos, eközben ő nem csak hablatyol, hanem értéket, sugárzó jelentést teremt. Vagy inkább értékke hablatyolja imáját. S mivel én eléggé szőszátyár típus vagyok, megörültem, hogy ez a típusú alkotás nagyon is vág az alkotomhoz...

Mi motiválja a XXI. századi költőt, hogy zsoldárfeldolgozást írjon, és mi, hogy zsoldárt fordítson?

L. J.: A zsoldárfordítások egy felkérés nyomán keletkeztek, de abból próbáltam kiindulni, ami Jeremiás könyvében áll: „ha csak nemes dolgokról szólsz, mellőzve mind, ami megvetni való, akkor mintegy szájjammá teszek”. A szó szoros értelmében vett zsoldárfordítást mások sokkal elmélyültebben, tudósabban meg tudják oldani. Gyakorlott műfordítóként van fogalmam róla, mit jelent, hiszen évtizedekig oktattam a francia vers- és prózahagyományt, elmerültem benne, sejtem, honnan jönnek és hová mennek a szavak, hol tartanak az adott nyelvállapotban. Innen, ebből a pozícióból lehet igazán átgondolt, izgalmas, tömény fordításokat készíteni. Fordítottam persze „nyersből” elég sokat, viszont ilyenkor meg az az igény, hogy az élő magyar verstradíció terében keressek autentikus megszólalást a szövegnek. Mikor zsoldárt fordítottam, másképp fogtam fel a dolgot, úgy éreztem, inkább adaptáló, újrarendező vagyok, mint pusztán magyarító. Úgyhogy bár ezek a művek szorosabban követik egy-egy konkrét bibliai zsoldár alakzatát, mint a „sajátjaim”, ilyenkor is éltem anakronizmusokkal, archaizmusokkal, szürreális képekkel, szlenges fordulatokkal, pszichológizáló megközelítéssel. A saját költői nyelvemre fordítottam le inkább ezeket, nem annyira a konszenzusos magyar biblikus nyelvre, melyen az Írás általában beszél hozzánk. A *Hej, Sionról fúj a szél...* népdalzsoldárai pedig a legismertebb magyar népdalok dallamát követve megszólaló, amúgy tartalmilag hűséges fordítások. Itt nyilván új értelmet nyernek olyan folklór-szlágersorok is, mint az Istennek mondott „úgy szeretlek, megeszlek” vagy „amíg bennem zeng a lélek”. A motiváció minden esetben egyszerre irodalmi és személyes. Egyrészt szeretem mélyen, még mélyebben, és egyre mélyebben sokszor átírádkozni a zsoldárokat, és ennek egyik módja az átírás, magamévá írás. Másrészt bizonyos élethelyzeteimben (például mikor Bulgáriában tökbetegen elnéztem a repülőjegyet, és reggel mentem ki az esti géphez, több órát töltve a steril csarnokban, mint afféle világi szentélyben) ezzel a megszólalással tudtam leginkább kifejezni mindazt, ami bennem kavargott. Íróilag meg nagyon izgalmas, hogy a lelkeségi irodalom nem nagyon használja a huszadik század bizonyos művészi módszereit, és erre most nekem alkalmam nyílt. Másrészt az írók egy része általában járatlan a misztikában, az Istennel való egyesülés útját múzeumi idegenkedéssel szemléli, így egészen felszabadító és újszerű élmény belevetődni Istenbe, és ezt megírni literátori szakképzettséggel.

V. I.: A zsoltárfordításhoz kellett egy megtisztelő felkérés, és egy szakember segítsége. De mindkettőben elsősorban a poétikai kihívás volt fontos. Késztetés, sőt kötelezettség valamit másképp csinálni, mint szokás, mint szoktam. A kompozíció szigorán lazítani, a verstant retorikára cserélni, meg nem engedhető keménységet használni. Ugyanakkor persze valóban fontos az is, hogy a zsoltárok olyan versek, melyek a szakrálissal érintkeznek. Minden versben van ilyen jelleg. Minden zsoltár a maga énekelhetőségével versszerű is. De hogy a két dolog, két létezési mód között van-e különbség, húzódik-e közöttük határ, az volt a munkámba beleértendő kutatás legfontosabb téje. Kutatás, melyet írással végeztem. Nem a transzcendens léte volt a kutatás tárgya, mert az azóta nyilvánvaló, mióta az írás mint feladat megtalált magának, hanem az, hogy mindebből mennyi mondható el. A vers titkokról beszél, de kódok segítségével. A zsoltár új kódokat ad a szerzőnek, de az olvasónak is.

Hogyan viszonyulnak a zsoltárműfajokhoz, például a panasz-, a dicsőítő/hálaadó és az átokzsoltárokhoz?

L. J.: Ezek nagyon izgalmas lehetőségek a perspektívaváltásra, amelyet irodalmárként sokszor nem lépünk meg, hiszen sokszor pusztán dekoratív jelleggel használjuk fel a biblikus motívumokat, mint valami mulatságosan és festőien naív, töredékesen megmaradt, avitt világlátás kellékeit. Szekularizált szemmel például az átokzsoltárra azt mondhatjuk, lám-lám, milyen agresszívvá lesz, aki túltolja a vallásosságot, minden tolerancia nélkül kiontatná Istennel az ellensége belét, kitoráztatná fogait, összetöretne csontjait. Persze közben szériában készülnek a bosszúálló-filmek, melyek arra a logikára és ősi indulatra építenek, hogy a világ igazságtalanságai láttán mind sóvárgunk egy szuperhíró, Batman, Kockásfülű Nyúl vagy más szabadító után. Az átokzsoltár erre a dilemmára épít, és felmutat egy pszichológiailag is figyelemre méltó forgatókönyvet. Vagyis ne fojtsd el magadban a bosszúvágyat, mert felrobbansz vagy infarktust kapsz. Ne is szítsad, hergeld, mert akkor erőszakossá válsz magad is. Hanem vidd imádban a legfőbb Szupervájzor, Isten elé, mondd ki, ne finomkodj, tucsolj az ellenséged képzelt vérében. Majd add át az Úrnak mindenestül ezt az egész robbanócsomagot, ő kezdjen vele, amit akar! Ez nagyon vagány és frissítő szemlélet. Ugyanígy lehet kendőzetlenül panaszkodni, hiszen Isten a mélységek Királya is, nem csak a magaslatoké. Persze nem folyamatos rinyálásról van szó, hanem hogy a szentélyben hagyhatjuk elviselhetetlen terheinket, és megújulva távozhatunk onnan. A kegyelmi erőter porrá égeti kis emberi nyavalyáinkat. És ha újratermelődnék, a Szentek Szentje mindig nyitva áll. Ezek olyan brutálisan erős lelki dinamikák, hogy irodalmilag is rengeteg bennük a magas labda.

V. I.: Ezek olyan hangok, melyek a mai sokszínű költői beszédből hiányoznak. Az átokzsoltár a leginkább. Ezáltal olyan dolgokról való beszédet tesz lehetővé, melyeket korszerűbb vagy korszerűbbnek tűnő eszközökkel nem lehet megközelíteni. Aki verset ír, minimum „a nehezen mondhatót” akarja mondani, ahogy Nemes Nagy Ágnes írta. Én gyakran inkább a mondhatatlant szeretném. A mondhatatlan elmondásához való nekigyürkőzés maga a zsoltár-szituáció. Zsoltár-éneklésre kényszerülni, mármint még nem hallott zsoltár kiéneklésére, leírására, az annyit tesz, mint a mondhatatlan kimondásának küszöbén állni. Elképesztő érzés. Szédítő, bár az ember nem tudja, hogy nagyon magasan vagy nagyon mélyen van épp a világ fölött, alatt, esetleg egyszerre mindkettő.

Az Újszövetség fényében megszülettek a zoltárok krisztológiai olvasatai is, amelyek szerint bizonyos zoltárszakaszok teljes értelme csak a kanonikus Biblia, a teljes Írás kontextusában bomlik ki. Hogyan hat ez a zoltárátírataikra? Ha nem jelennek meg ezek az olvasatok, miért nem?

L. J.: Nemrégiben feleségemmel végigolvastuk a teljes Bibliát, és elképesztő élmény volt, mennyi minden cseng benne másként Jézus életének fényében. Hihetetlenül összetett utalásrendszer előlegzi az Emberfia jöttét, millió történet hozza be életének egyes motívumait. Mondjuk, amikor Sámuel könyvében Dávid királynak vizet hoz három vitéze, áttörve az ellenség sorain, ő pedig kiönti a sóvárgott italt, mondván, megigya-e azoknak a vérét, akik életüket kockáztatták, hogy szomját olthassa. Ezekielnél a mező vadjait biztatja a próféta, hogy húst egyenek és vért igyanak. De gondolhatunk arra is, mikor Dávid katonái szentelt kenyeret kénytelenek enni, mert más nincs, vagy amikor a sivatagban bolyongó zsidók szájában a manna olyan ízre vált, amelyik az illető kedvence. Az Ábrahám–Izsák-történetet, a Dávid–Góliát-sztorit vagy József és testvérei kalandjait ne is említsük. Baromi izgalmasan tele van Jézusra mutató nyilakkal szinte mindegyik kötet. Persze ha nincs élő, személyes kapcsolat Krisztussal, akkor ez csak fincsi filológia. Viszont aligha tudnék krisztustalan zoltárokat írni, épp az említett okokból. Hiszen a zoltárírás húsom és vérem, hitem és írásom együttes terméke, nem pusztán egy felöltött, ideig-óráig szórakoztató maszka, mely után majd egy másikat keresek. Ugyanakkor messiási vagy épp ortodox zsidó kommentárokból nagyon érdekes kibontani az izig-vérig népéhez tartozó Jézus figuráját is. Mikor például bemerítkezik a Jordánban, madár formájában megjelenik felette a Lélek. Ez utalás lehet egy korabeli zsidó szólásra, miszerint Isten kegyelme úgy érkezik, ahogy egy madár landol hirtelen a közelünkben. Vagyis talán nem is a galamb olyan fontos, hanem ez a hátborzongató pillanat, amikor a semmiből egy madár telepszik mellénk. Vagy mikor Jézus szombatnapon gyógyít, és a rosszalló farizeusi közbeszólásra visszakérdez, hogy szabad-e eloldozni a szamarat az Úr napján. Ha tudjuk, hogy akkoriban sokan a lakásuk földszintjére hozták be állataikat éjszakára, megértjük, milyen leforrázó lehetett ez a mondat az okvetetlenkedőknek. Elképesztő bővízú kút, bármeddig merhetünk belőle!

V. I.: Én igyekeztem kerülni az újszövetségi olvasatot, mert a jelenkori olvasatra koncentráltam, ezen belül is a sajátomra, és egy harmadik sík, harmadik időhorizont már túl sok lett volna. Nem is volt szándékom a régiből hozott erőt mérsékelni, az egészen régi szövegek érdekességét elsimítani, hiszen épp ezekre a felületekre és energiákra volt szükségem.

Van olyan tapasztalatuk vagy élményük, amely csak a zoltárokkal történő foglalkozással volt megszerezhető?

V. I.: Az írás nem annyira az élmények megszerzése, hanem sokkal inkább feldolgozása és továbbadása. Írás közben az embernek nem annyira élményekben van része, mint amennyire élményeket veszít. Vagyis a magáéiból átformálja más számára is hozzáférhetőkké őket. Végleges formát ad nekik. Az élmények megszűnnek élmények lenni, amennyiben az élmény valami megtörtént dolog szubjektív lenyomata. Ezekből a lenyomatokból a szubjektivitást ki kell vonni, és helyette szigorú formákba kell önteni. A zoltárok azonban másként vannak formálva, élmény, ha az ember élhet

ezzel a lehetőséggel. A másként formálással. Mert persze más korban, más kontextusban születettek. De itt vannak a jelenben is, ha dolgozik velük az ember, vagy általuk, akkor egy kiskapun egy picit kiszökhet a jelenből.

L. J.: A zsoltár nekem valahogy mindig szeretet-anyagú. Így van kalibrálva. Feldobom, emberi, leesik, isteni. Feldobom, isteni, leesik emberi. Ebből a kettős pozícióból születik, ez határozza meg. Zsoltárt írni imádság, míg egy átlagos istenes vers létrehozása elsősorban irodalom. Valahogy nem lehet nem belépni a szakrális térbe. Mintha olyan templomot látogatnánk, melyben mindig imádság zajlik. A zsoltár tere mindig „működik”, mindig otthonos, mindig belakott, mindig a Jelenlétről szól. Van egy állandó közlekedés az imáim tere, ideje és a zsoltár tere, ideje között. Ez azt jelenti, hogy egy-egy ima sokszor zsoltárversbe torkoll, de azt is, hogy nem tudom olyan hideg fejjel szerkeszteni a zsoltáromat, hogy ne imádkozzam el rögtön. Ezek ilyen egymással folyamatos kapcsolatban álló közlekedődények. Sem irodalmiatlanítani, sem istenteleníteni nem tudnám a zsoltárait, pedig van köztük olyan is, amelyben Isten látszólag csupán egy „Uram”-sóhaj erejéig jelenik meg, és amúgy mondjuk a vers egy elromlott mikro vagy bojler javíttatásáról szól. Mégsem csak felütés, pozicionálás Isten helye, neve ezekben a szövegekben, hiszen itt arról van szó, hogy MINDENT (divatos kifejezéssel „mindent IS”) Isten-nézetből lehet felfogni, hiszen ez a létező legtagasabb perspektíva. Nem a Teológia Tanszék szűk folyosója a kiindulópont, hanem a teremtett világ eszelős határtalansága.

A Zsoltárátiratokkal egy valóságos hagyományfolyamba lépnek. Vannak költők, akiknek a zsoltárfeldolgozásai hatottak a zsoltárköltészetükre? Ha igen, miben?

V. I.: Részemről csak az eredeti, illetve annak a legegyszerűbb magyar fordítása volt mérvadó. Az eredeti, sejtettem, nagyon távol van ezektől a fordításoktól is, később, mikor szakszerű segédlettel fordítottam a zsoltárokat, tisztába jöttem ezzel is. Igaz, saját zsoltárim írása közben néha néztem más magyar, illetve cseh, német és angol fordításokat, és nagyon meglepően széttartó utakra tévedtem.

L. J.: Leginkább abban, hogy a hagyományosan egyöntetűen veretes, patetikus zsoltárhangzáson szerettem volna kortárs elemekkel, szlenggel, szakszókincssel, gyerek-szájakkal, szürrealista képekkel, slágersorokkal, naiv szójátékokkal, viccekkel, szubkulturális utalásokkal lazítani. Vagy hogy a népdalzsoltárokból igyekeztem a hagyományos, folklórból tanult módszerrel elegyíteni a két tradíció elemeit. Persze mások is, például Szabó T. Anna, Molnár Krisztina Rita, Acsai Roland, Hollósvölgyi Iván vagy éppen Vörös Pista velem párhuzamosan vagy épp előttem indultak ezen az úton. Igazán sajátommá talán a személyiséggel, stílusommal, megélt tapasztalattal próbáltam tenni ezeket a szövegeket. És még egy fontos mozzanat: mivel a magyar költészeti hagyomány döntő százalékban a „hiszek hitetlenül Istenben” ambivalenciájára építkezik, elképesztő ziccerhelyzet volt fejest ugrani Isten irgalmába és szeretetébe. Vagyis a diszharmonia forrása inkább a torz Isten-képekkel való vívódásból és saját bumfordi emberi botladozásaimból fakad, nem abból, hogy Istenbácsi teljesítményét én, az Autonóm Művészúr, erkölcsi magaslatomról szemlélve, szellemi stopperórával kezemben, nem tartom eléggé meggyőzőnek. Szóval feladtam a hagyományos, templomkapuban duzzogó attitűdöt, melyet sokan a hiteles spirituális költészet zálogának tartanak. Beljebb merészkedtem Cousteau kapitányként a hit mély-

rétegeibe, és elképesztő színes, sokszor az irodalom számára teljesen felderítetlen terepre bukkantam, melyet nem győzők kiaknázni. Persze most karikírozok, természetesen rengeteg remek, mély és intenzív vers született és születik a vívódó alkatból...

Figyelemmel követik akár a magyar, akár a nemzetközi zsoldárirodalmat? Ha igen, mit tartanak fontosnak, izgalmasnak belőle?

V. I.: Most mással foglalkozom, ez meghaladná az erőmet. Amellett olyan volna, mintha egy befejezett munkára utólag készülnék, és lehet, hogy nem is jól, nem is az alkalmas, a számomra megfelelő módszerrel. Engem nem tudósként foglalkoztatott a műfaj, de nem is érdeklődőként, hanem megszállottként, aki az írás megszállottja, és mindent elkövet, hogy az egzisztenciális, transzcendens tartalmakat megragadja, és másoknak is megmutassa. Hogy ez a műfaj nem muzeális dolog, hanem ma is élő lehetőség.

L. J.: A zsoldárfordításnak hatalmas teológiai irodalma van, ebbe bele-belekóstolhatok, de nyilván inkább „felhasználói” oldalról, a spirituális épülés szándékával. Ami a világirodalmat illeti, rettentő szerteágazó, de amennyire van rálátásom, nem úgy érdekelem, hogy komoly törekvések lennének manapság éppen a zsoldárhagyomány újra-fogalmazására. Viszont az is nyilvánvaló, hogy a modern szabadvers, amely a mai lírának egyik anyanyelve, nem vagy csak nagyon másként jöhetett volna létre, ha nincsenek a zsoldárok.

Mit tapasztalnak, hogyan hat a zsoldárparafrázis-irodalom az irodalomra, költészetre? Hogyan fogadta az irodalmi közeg a zsoldáros tematikájú verseiket?

V. I.: Hogy általában hogyan hat a költészetre, arra irodalomtörténeti munka volna felelni. Majd meg is teszik ezt a megfelelő szakemberek. A kritika a könyvem esetében, legalábbis amivel találkoztam, értő és elmélyült volt. Azt tudom, rám hogyan hatott a lehetőség, hogy a százötven zsoldárt végigolvassam, mindegyikről elgondolkodjam, majd az így szerzett nyelven ugyanarról a mai világ és Magyarország viszonylatában írjak. Évekig készültem rá, míg egy debreceni szállodában, az ott elhelyezett szállodai Biblia segítségével el tudott indulni a munka, mely szűk két éven keresztül minden lírai figyelmemet, ötletemet és energiámat kanalizálni volt képes. A zsoldárok egyszer csak megengedték, hogy újraírjam őket. Mindegyik szöveg szoros viszonyt ápol az azonos számú bibliai textussal.

LJ: Az irodalmi folyóiratok általában kedvezően fogadták a zsoldáraitam, ugyanúgy közölték, mint egyéb fogantatású verseimet. Izgalmas érzékelni, hogy a hangsúlyosan irodalomkívüli fórumon, Facebook-oldalomon megjelenő, biblikus inspirációjú #jóéjtpuszíknak van egyfajta kultusza ismert és elismert írók körében is. Többektől kapok rendszeresen elismerő magánlevelet ezekkel kapcsolatban. Ami a kritikát illeti, egy-két szép és alapos írás megjelent zsoldárokat is tartalmazó *Van tüzed?*-kötetéről és a #jóéjtpuszíkról is.

Milyen a zsoldárfeldolgoásaik fogadtatása nem szakmai körökben? Tapasztaltak meglepő reakciót?

V. I.: Lényegében jó. A legmelegpőbb, ha valaki nem olvassa el őket. Ugyanilyen meglepő, de mégis öröm és szükségszerű, ha elolvassa.

L. J.: Megesett, hogy egy gíroszozóban, amint visszavittem a tálcámat, a szomszéd asztalnál ülő magas, jó kiállású, húsz körüli fiatalember odalépett hozzám, kedvesen

kérve egy közös szelfit, mert *A töredelem zsoltára* alapjaiban változtatta meg a hitét. Számos hasonlóan megindító történetet éltem meg. Jó tudni, hogy rengetegen olvasnak, némelyik zsoltárt a neten akár több százezer ember is megosztotta. Ehhez időnként az is kell, hogy valamiféle aktualitásból kifolyóan érzékenyebb ponton találjon el sokakat a vers. Az ukrán háború kapcsán született zsoltáromat rengetegen átértézték, a Vígyszínház felolvasóestjén is elhangzott Hegyi Barbara előadásában. És hasonlóan népszerű lett az a zsoltár is, melyben a határontúli magyarsághoz való saját viszonyomról, a szétszaggatottságban megélt egység érzéséről meséltem.

Írnak még új zsoltárfeldolgozásokat?

L. J.: Folyamatosan, napi szinten születnek immár öt éve a Facebookon megjelenő #jóéjtpuszi-bejegyzéseim, melyeket egyes olvasók Biblia 2.0-nak kereszteltek el. Ezekből két kötet is megjelent már, nagy sikerrel. Napi hitélményeimet írom meg bennük, igen gyakran biblikus alapon, rengetegszer idézve a zsoltárokból. Illetve a Mátyás-templommal együttműködve készült egy kötet huszonnégy zsoltárral, ennek a címe *Életem temploma*. A terv szerint ebben a könyvben a magyar mellett angolra fordítva is napvilágot látnak a zsoltáros versek. A közelmúltban futott nagyot a neten a Leonard Cohen *Hajjelujájának* dallamára átírt Tizedik zsoltárom egy nagyon tehetséges fiatal énekesnő, Zséka előadásában. Az „ipari méretű” zsoltártermelés időszaka viszont úgy érzem, lezárult, a Harmat Kiadónál jönnek majd ki az eddigiek. Az elmúlt években versihető élményeim jó részét ebbe a formába öntöttem, ez most már egy ideje nem így megy. De hogy soha többé nem fogok írni egyet sem, azt nem állítanám.

V. I.: A könyvet befejeztem – már lassan tíz éve. Nem tervezek visszatérni ahhoz a munkához (ami persze nem egyszerű munka, de ez mindig igaz az irodalomban). Csakhogy nem mindig a tervek szerint alakul minden, van, mikor a tervek arra készítik az embert, hogy kitérjen előlük. A tervezett ‘nem’ bármikor lehet ‘igen’. Minél meglepőbb pillanatban, annál jobb.

